

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО СТАТУСУ АКТУ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ

REGARDING THE DETERMINATION OF THE PROCEDURAL STATUS OF A NOTICE OF SUSPICION

Шульга А.О., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри державно-правових дисциплін та публічного управління
Донецький державний університет внутрішніх справ

Озерна І.В., к.ю.н.,
завідувачка кафедри державно-правових дисциплін та публічного управління
Донецький державний університет внутрішніх справ

Статтю присвячено проблемі визначення процесуального статусу повідомлення про підозру. А саме, назва «повідомлення про підозру» викликає питання стосовно її відповідності вимогам чинного кримінального процесуального кодексу України (далі КПК). Адже називати повідомлення про підозру тільки дією (стаття 111 КПК) не можна тому що в самій назві міститься слово «підозра». А підозра у кримінальному провадженні може бути тільки результатом рішення уповноваженої особи (слідчого чи прокурора). Якщо так, то слідчий, прокурор повинні не тільки повідомляти про підозру, але і вручати підозрюваному певний документ, який містить в собі рішення про підозру, наприклад, у вигляді постанови. Адже повідомлення, згідно до частини першої статті 111 КПК, є не чим іншим як процесуальною дією, і не більше того. А сама підозра конкретної особи у вчиненні нею кримінального правопорушення може бути тільки як результат внутрішнього переконання уповноваженої особи (слідчого, прокурора). До речі, так воно і є. Згідно з пунктом 5 статті 277 КПК письмове повідомлення про підозру складається прокурором або слідчим за погодженням з прокурором і містить правову кваліфікацію кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа, із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність. Такий зміст повідомлення про підозру свідчить про реалізоване рішення слідчого, прокурора стосовно винуватості підозрюваного. Проте всі процесуальні рішення повинні бути викладені у вигляді письмових актів, перелік яких вказаний у статті 110 КПК.

Таким чином, авторами цієї статті пропонується розділити процесуальний акт повідомлення про підозру на два самостійних дійства. Перше, це повідомлення, як окремий процесуальний акт, друге – це винесення уповноваженою особою процесуального рішення у вигляді постанови про підозру. Така новела до чинного КПК України, на думку авторів цієї статті, дозволить унормувати процесуальний статус акту повідомлення про підозру.

Ключові слова: процесуальний статус, повідомлення про підозру, процесуальний акт, процесуальний документ, процесуальне рішення, слідчий, прокурор.

This article is dedicated to the issue of defining the procedural status of a notification of suspicion. Specifically, the term “notification of suspicion” raises questions regarding its compliance with the requirements of the current Criminal Procedure Code of Ukraine (hereinafter referred to as the CPC). Naming the notification of suspicion solely as an action (Article 111 of the CPC) is not permissible because the word “suspicion” is included in the very title. In criminal proceedings, suspicion can only arise as a result of a decision by an authorized person (investigator or prosecutor). If that is the case, then the investigator or prosecutor should not only notify of suspicion but also deliver to the suspect a specific document containing the decision of suspicion, such as a resolution. This is because, according to the first part of Article 111 of the CPC, a notification is nothing more than a procedural action and no more than that. The suspicion itself pertains to a specific individual's involvement in a criminal offense can only be as a result of the internal conviction of an authorized person (investigator, prosecutor). By the way, it is. According to paragraph 5 of Article 277 of the Criminal Procedure Code, a written notice of suspicion is drawn up by the prosecutor or investigator with the consent of the prosecutor, which contains the legal qualification of the criminal offense suspected of being committed by the person, specifying the article (part of the article) of the law of Ukraine on criminal liability. Such content of the notice of suspicion indicates the implemented decision of the investigator or prosecutor regarding the guilt of the suspect. However, all decisions must be presented in the form of written acts, the list of which is indicated in Article 110 of the Criminal Procedure Code.

Thus, the authors of this article propose to divide the procedural act of the notice of suspicion into two separate actions. The first is the notice as a separate procedural act, and the second is the issuance of a procedural decision by an authorized person in the form of a resolution on suspicion. According to the authors of this article, such an amendment to the current Criminal Procedure Code of Ukraine will allow for the regulation of the procedural status of the act of notifying of suspicion.

Key words: procedural status, notification of suspicion, procedural action, procedural document, procedural decision, investigator, prosecutor.

Постановка проблеми. Діяльність органів досудового розслідування та органів кримінальної юстиції є невід’ємною складовою функціонування сучасного суспільства. Діяльність цих правоохоронних органів спрямована на забезпечення справедливості, а отже, на виконання завдань кримінального провадження, які вказані у ст. 2 КПК України. Одним із ключових процесуальних інструментаріїв кримінального провадження на стадії досудового розслідування, який використовується майже у всіх кримінальних провадженнях, є такий процесуальний акт, як повідомлення про підозру (ст. ст. 276–279 КПК України). Повідомлення про підозру є важливою ланкою процесуального ланцюгу стадій кримінального процесу. Проте понятійний апарат стосовно змістовного визначення акту повідомлення про підозру залишається дискусійним, адже має певні невизначеності стосовно змістовної сутності терміну «повідомлення», яким визначається зазначений нами акт, що і вказує на актуальність дослідження стосовно унормування цього процесуального акту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження в контексті процесуальної сутності повідомлення про підозру вбачається в роботах таких вчених-процесуалістів, як: Ю. П. Аленін, О. М. Алієва, А. В. Андрейчук, О. В. Баганець, В. О. Гринюк, В. Г. Гончаренко, І. Г. Івасюк, О. В. Капліна, Л. М. Лобойко, В. Т. Маляренко, О. М. Овчаренко, М. А. Погорецький, Л. Д. Удалова, В. І. Фаринник, Л. В. Юрченко, та ін. Проте вагомий науковий внесок вельмишановних науковців стосовно визначення акту повідомлення про підозру в основному характеризується дослідженнями в галузі процесуальної діяльності з цього напрямку, наслідків повідомлення про підозру та процесуального статусу самого підозрюваного після повідомлення йому про підозру. Вважаємо, що визначення процесуального статусу акту повідомлення про підозру сприяло б більш детальному унормуванню цього процесуального інституту.

Зазначимо, що дана стаття є продовженням авторських досліджень з цієї проблеми, раніше представлених для

обговорення на Всеукраїнській науково-практичній конференції [1].

Метою статті є визначення проблемних питань стосовно процесуального статусу акту повідомлення про підозру та внесення обґрунтованих пропозицій щодо унормування цього процесуального акту в межах чинного кримінального процесуального законодавства України.

Виклад основного матеріалу. Кримінальне процесуальне законодавство України не містить конкретного визначення поняття процесуального статусу. Проте, в теорії кримінального процесу процесуальний статус згадується коли йдеться саме про права та обов'язки учасників кримінального провадження [2]. Отже, термін процесуальний статус застосовується у кримінальному процесі тільки щодо слідчого, прокурора, суду, підозрюваного, обвинуваченого, свідка, потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача тощо. Разом з тим, поняття «процесуальний статус», наприклад, щодо кримінального процесуального акту (дія чи документ), чинне кримінальне процесуальне законодавство України не застосовує. Щоб визначитися із сутністю статусу взагалі, слід звернутися до категоріальної складової слова «статус». Відповідно до визначення, наведеного у словнику української мови, «статус» це певний стан будь-чого [3]. Згідно до електронної енциклопедії, слово статус означає становище, ранг в будь-якій ієрархії, структурі, системі, часі тощо [4]. Враховуючи вище сказане, можна зробити висновок про те, що теорія кримінального процесу необґрунтовано застосовує термін «процесуальний статус» в обмеженому порядку, зокрема, тільки по відношенню до учасників кримінального провадження. На нашу думку, щодо більш повного визначення процесуального різноманіття явищ у кримінальному провадженні, було б доцільно термін «процесуальний статус» застосовувати, наприклад і до процесуальних актів. Чому так? В теорії кримінального провадження, у відповідності до кримінального процесуального законодавства, існують певні невизначеності стосовно статусу певних процесуальних актів. А саме, чинний КПК України (ч. 1 ст. 277 КПК) визначає, що письмове повідомлення про підозру складається прокурором або слідчим за погодженням з прокурором. При цьому одні фахівці називають цей процесуальний акт рішенням [5; 6], інші вважають повідомлення про підозру виключно дією [7]. Існує також і третя точка зору фахівців, які вважають акт повідомлення про підозру таким собі гібридом проміж актом-дією (повідомленням) та актом-документом (постановою), що на їх думку не сприяє чіткості розуміння процесуального статусу повідомлення про підозру. Наприклад, О. Росторгуєв зазначає, що стосовно інституту повідомлення про підозру існує серйозна проблема, яка характеризується наявністю дефектів нормативного регулювання системно-структурного та логіко-лінгвістичного характеру. Така вада, на думку фахівця, призводить до варіативності тлумачень учасниками кримінального процесу акту повідомлення про підозру [8].

За нашим дослідженням, акт повідомлення про підозру хоча формально і схожий на процесуальне рішення, але відповідно до ст. 110 КПК до таких не відноситься. Проте диспозиція ч. 1 ст. 111 КПК зазначає на те, що повідомлення у кримінальному провадженні є саме процесуальною дією, за допомогою якої слідчий або прокурор повідомляють певного учасника кримінального провадження зокрема і про прийняте процесуальне рішення. І знову ж таки, в самій статті 111 КПК в жодній диспозиції не згадується повідомлення про підозру.

Навіть якщо вважати, що повідомлення про підозру, це все ж таки більше процесуальне рішення (п. 5 ст. 277 КПК) [5; 6] чим дія, то таке рішення повинно відповідати вимогам

постанови (ст. 110 КПК), наприклад постанови прокурора чи слідчого про підозру певній особі. Але чинний КПК не містить такої форми письмового процесуального акту, як постанова про підозру. Замість цього в КПК в ч. 1 ст. 277 КПК йдеться про письмове повідомлення про підозру, яке складається прокурором або слідчим за погодженням з прокурором. Тобто вбачається той випадок, коли повідомлення про рішення прокурора чи слідчого щодо підозри будь-якому у письмовій формі існує (ст. 277 КПК), проте самого рішення (підозри) у вигляді постанови (ст. 110 КПК), у кримінальному провадженні не має. Проте формально таке рішення є та називається повідомленням (ст. 227 КПК).

До речі, слід зазначити, що повідомлення про підозру, як процесуальний акт суттєво впливає на кримінальне провадження, зокрема породжуючи нового учасника кримінального процесу – підозрюваного. До того ж з моменту повідомлення про підозру починається кримінальне переслідування підозрюваного та притягнення його до кримінальної відповідальності. В даному випадку складається враження, що рішення про підозру (згідно до ст. 277 КПК) є усним, тобто процесуально не оформленим, таким, що знаходиться поза процесуальною діяльністю, на рівні внутрішнього переконання, але не оформленого у відповідності до закону (ст. 110 КПК України). Існуючий стан процесуального статусу повідомлення про підозру протирічить засаді безпосередності дослідження показань, речей і документів.

Таким чином, розглянувши проблему процесуального статусу повідомлення про підозру, ми дійшли до висновку, що чинний КПК України в цій частині потребує певних уточнень та змін. А саме, вважаємо слушним ввести до чинного КПК України таке поняття як «постанова про підозру».

Висновки. Пропонуємо зміст статті 277 КПК України викласти в новій редакції:

Стаття 277. Постанова про підозру.

1. Постанова про підозру складається прокурором або слідчим за погодженням з прокурором.

Постанова має містити такі відомості:

- 1) прізвище та посаду слідчого, прокурора, який здійснює повідомлення;
- 2) анкетні відомості особи (прізвище, ім'я, по батькові, дату та місце народження, місце проживання, громадянство), яка повідомляється про підозру;
- 3) найменування (номер) кримінального провадження, у межах якого здійснюється повідомлення;
- 4) зміст підозри;
- 5) правова кваліфікація кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа, із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;
- 6) стислий виклад фактичних обставин кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа, у тому числі зазначення часу, місця його вчинення, а також інших суттєвих обставин, відомих на момент повідомлення про підозру;
- 7) права підозрюваного;
- 8) підпис слідчого, прокурора, який здійснив повідомлення.

Виходячи з цього ч. 1 ст. 278 КПК України доцільно викласти в наступній редакції: «Письмове повідомлення про підозру вручається в день його складення слідчим або прокурором разом із копією постанови про підозру особі, а у випадку неможливості такого вручення – у спосіб, передбачений КПК України для вручення повідомлень».

На нашу думку, запропоноване вище має сенс, адже сприятиме унормуванню повідомлення про підозру відповідно до вимог ст. 110 КПК України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Організаційно-правове забезпечення національної безпеки в умовах воєнного стану: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кропивницький, 7 липня 2023 року). Донецький державний університет внутрішніх справ. Кропивницький, 2023. 340 с.

2. Безносюк А.М. Процесуальний статус учасників кримінального провадження в системі кримінально-процесуальних гарантій. Актуальна юриспруденція. Юридичні науково-практичні Інтернет конференції. Вінниця. 07.10.2013. URL: https://www.legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=635
3. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970-1980). URL: <http://sum.in.ua/s/status>
4. Статус (значення). Вікіпедія Вільна енциклопедія. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%81_\(%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%81_(%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F))
5. Гришанова Н. Повідомлення про підозру: які існують підстави для оскарження. Актуальні питання судової практики. Кримінальне право та процес. 14 квітня 2021. URL: https://jurliga.ligazakon.Net/news/202894_povdomlennya-pro-pdozru-yak-snyuyut-pdstavi-dlya-oskarzhennya
6. Сухов Ю. Повідомлення про підозру особі: аналіз окремих аспектів позиції Великої Палати Верховного Суду щодо спеціальних суб'єктів. 28.08.2020. URL: <http://kdkako.com.ua/povidomlennya-pro-pidozru-osobi-analiz-okremykh-aspektiv-pozytsiyi-velykoyi-palaty-verkhovnoho-sudu-shchodo-spetsialnykh-sub%CA%B9nykh-sub%CA%BAyektiv/>
7. Пуканіч Е. Чи є повідомлення про підозру процесуальною дією і чи має потерпілий право звертатися до прокурора з клопотанням про повідомлення особі про підозру. Протокол. Юридичний інтернет ресурс. 14.10.2019. URL: https://protocol.ua/ua/chi_e_povidomlennya_pro_pidozru_protseualnoyu_dieyu_i_chi_mae_poterpiliy_pravo_zvertatisya_do_prokurora_z_klopotanniam_pro_povidomlennya_osobi_pro_pidozru/
8. Росторгуєв О. Повідомлення про підозру: проблематика прийняття процесуального рішення в контексті дефектів кримінально-процесуального інституту. Протокол. Юридичний інтернет ресурс. 24.09.2018. URL: https://protocol.ua/ua/povidomlennya_pro_pidozru_problematika_priynyattya_protseualnogo_rishennya_v_konteksti_defektiv_kriminalnogo_protseualnogo_institutu_1/